

Hva sa Nansen?

Nå er Arne Skouen vred. Vår diskusjon om forholdet mellom Quisling og Nansen er kommet dit at han retter en dirrende pekefinger mot min biografi og stiller spørsmålet: «Har Hans Fredrik Dahl ført opp Odd Nansens bok «Ved veien» i sitt register uten å ha lest den?»

Spørsmålet fortjener et svar. Svaret er nei. Odd Nansens bok står i litteraturlisten fordi

DEBATT

Hans Fredrik Dahl besvarer Arne Skouens spørsmål om han ikke har lest Odd Nansens bok.

henvisningen på s. 522-23 i min biografi. Henvisningen har gått ham forbi, formodentlig fordi han ikke har lest notene i min bok. Det er forståelig. Men det kunne spart litt trykksverte om han hadde tatt bryet. Kanskje også litt adrenalin?

«Klanderverdig»

Nå mener Skouen at jeg burde brukt mer fra Odd Nansens bok enn som så. Han finner det klanderverdig at jeg ikke har referert en samtale Odd Nansen hadde med Quisling i juli 1940, som han «skulle tro var av sentral betydning for Dahls forskning». Jo takk, den er av en viss betydning. Men når Skouen ikke finner noe om den, skyldes det at årets biografi dekker tidsrommet fram til september 1939. Jeg kommer tilbake til Odd Nansens og andres reaksjoner på Quislings rolle under okkupasjonen i neste bind, som handler om tiden etter krigsutbruddet i 1939.

Forkjøert

Men jeg beroliger nok ikke Skouen med dette heller. Han mener at Odd Nansens samtale med Quisling 8. juli 1940 kaster lys bakover mot det jeg skriver om i årets bind, og spesielt da om forholdet mellom Nansen og Quisling i 1920-åra. Det mener ikke jeg. Det sies ingen ting i denne samtalen som

belyser de to hovedaktørene bedre enn det primærkildene gjør. Tvert imot sies det en hel rekke forkjøerte ting om både Quisling og hans meninger. Derfor har jeg ikke brukt samtalen retrospektivt.

Når det mer presist gjelder Fridtjof Nansens beundring for Quisling, fremholder jo Odd Nansen gang på gang at hans far satte spesiell pris på Quisling for hans humanitære innsats, hans kunnskaper og administrative talent – i kontrast, selvfølgelig, til sin egen avsky for Quislings handling 9. april. Etter mitt skjønn belyses forholdet mellom Quisling og hans far bedre og riktigere i korrespondansen mellom de to fra 1920-åra. Valget har å gjøre med historikerens forkjærlighet for primære kilder, heller enn for annen- og tredjehånds.

Interessant

Hva angår opplysningen om at Olaf Broch skal ha anbefalt Quisling for St. Olav, er jeg enig i at det er en interessant informasjon. Men jeg finner ikke støtte for den i Brochs eget arkiv. Fridtjof Nansens angivelige replikk ved den anledning at han avslø å støtte Brochs anbefaling med ordene «Quisling er en meget udmerket og dyktig mann så lenge han er under oppsikt» er høyst indirekte og dessuten ikke i overensstemmelse med de ord Nansens biograf Tim Greve mener Nansen skal ha sagt ved samme anledning. Heller ikke gir Nansens angivelige karakteristikk til Broch noe motiv for å la være å anbefale en person for St. Olav, naturligvis. Messer av folk som gjør en innsats «under oppsikt» (hvis nå det var ordene) fikk og får fortsatt St. Olav.

Apokryf

Jeg regner altså historien for apokryf, fordi den ikke er direkte fortalt, ikke konsistent med andre vitnesbyrd,

Møtet mellom Odd Nansen (bildet) og Vidkun Quisling kan ikke ha funnet sted 8. juli 1940 – slik Nansen hevder i sin bok.

og ikke i seg selv videre sannsynlig. Når jeg ikke har diskutert dette uttrykkelig i min bok, er det fordi jeg har valgt å legge nokså liten vekt på Quislings ordener, bortsett fra å nevne de han faktisk fikk og hvorfor.

I tillegg kommer så at Odd Nansens referat fra den angivelige samtalen med Quisling den 8. juli 1940 er en problematisk kilde i det hele tatt.

Nansen sier at han gikk rett hjem etter samtalen og skrev

Da er det jo påfallende at han legger Quisling en hel rekke replikker i munnen som ikke stemmer med det mannen ellers mente og skrev og sa ved en rekke anledninger – for eksempel om jødespørsmålet, om tyskerens okkupasjon osv.

Det er også påfallende hvordan Odd Nansen bygger opp referatet: med lange, veltalende innlegg fremført av ham selv, og korte og ubehjelpelige svar fra Quisling. Denne måten å gjengi samtaler på røper ved sin tekst en *esprit d'escalier* som er både vanlig og menneskelig, men som historikeren nok ikke kan gi så mye for.

Aller mest eiendommelig er imidlertid dateringen. Den 8. juli 1940 var Quisling i Berlin. Han hadde forlatt Norge den 5. juli og kom ikke tilbake før 16. august. Nansen kan ikke ha hatt noen samtale med ham på førerkontoret i Rådhusgata 17 i denne tida. Kanskje samtalen var 8. juni? Nei, det er usannsynlig ut fra hva som ble sagt. Mai måned må også avskrives. Det eneste holdepunkt for datering vi har, er de opplysninger Nansen gir om at NS-avisen Fritt Folk nylig i store oppslag skal ha fremhevet at Quisling etter 9. april videreførte Fridtjof Nansens arbeid. Jeg har hittil ikke funnet noe i Fritt Folk sommeren 1940 som svarer til denne beskrivelsen. Men jeg leter gjerne videre.

Problematiske

Nå vil jeg ikke trekke alt dette for langt. Odd Nansen var et utmerket menneske. Hans innsats for flyktingene avtvinger den største respekt. Men det kildekrift han her har etterlatt, bærer for historikeren endel elementært problematiske trekk. Arne Skouen må naturligvis gjerne feste lit til det. Men han kan ikke forlange at andre skal gjøre det samme.

Hans Fredrik Dahl